

Beställansvar för den som anlitar utomstående arbetskraft

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY

Inledning

De nackdelar som grå ekonomi och osund konkurrens har för företagare kan bekämpas på många sätt. Lagen om beställarens utredningsskyldighet och ansvar vid anlitande av utomstående arbetskraft (1233/2006, lagen om beställaransvar) tillämpas i sådana situationer där uthyrning av arbetskraft eller underleverans används. Den som beställer ett arbete är skyldig att utreda sin avtalspartners förmåga att sköta de lagstadgade förpliktelserna. Samtidigt säkras att underleverantörerna och de företag som hyr ut arbetskraft iakttar arbetsgivarförpliktelserna. De ålagda förpliktelserna syftar således även till att minimivillkoren i underleverantörernas och de hyrda arbetstagarnas anställningshållande uppfylls.

1 Vad eller vem är beställare

Beställaren är en näringsidkare som anlitar hyrda arbetstagare eller arbetskraft på basis av ett underleverantörsavtal.

Med beställare avses alla näringsidkare som är skyldiga att göra en grundanmälan om inledande av näringsverksamhet enligt handelsregisterlagen. Till dessa hör öppna bolag, kommanditbolag, aktiebolag, bostadsaktiebolag, ömsesidiga försäkringsbolag, andelslag, sparbanker, statliga affärsverk, ideella föreningar och stiftelser samt privata näringsidkare som har ett permanent verksamhetsställe för idkande av sin näring eller minst en anställd. Beställaren kan även vara en utländsk stiftelse eller sammanslutning som i Finland grundar en filial eller ett europabolag.

Även staten, kommunen, samkommunen, församlingen och andra offentligt-rättsliga sammanslutningar är beställare. Beställaren kan också vara ett motsvarande utländskt företag, när det är verksamt i Finland. I regel gäller lagen om beställaransvar inte näringsidkare inom lantbruk och fiskeri och inte heller privathushåll.

2 När tillämpas lagen

Lagen tillämpas på arbete som utförs i Finland. Därutöver tillämpas den på arbete som utförs på fartyg som går under finsk flagg också när fartyget inte befinner sig på Finlands territorialvatten, om arbetstagaren följer med fartyget.

Lagen tillämpas på beställare som anlitar hyrda arbetstagare. Med en hyrd arbetstagare avses en arbetstagare som ingått ett arbetsavtal med en sådan arbetsgivare som med arbetstagarens samtycke överlåter denne till en annan arbetsgivares förfogande. Den hyrda arbetstagarens arbetsgivare kan verka antingen i Finland eller utomlands.

Lagen tillämpas i vissa av beställarens *arbetsituationer som baserar sig på ett underleverantörsavtal*, under förutsättning att

- Beställaren och dennes avtalspart har ett underleverantörsavtal om ett överenskommet arbetsresultat mot vederlag.
- För beställarens räkning arbetar arbetstagare som är anställda hos den avtalspart som ingått underleverantörsavtalet. Även om beställaren inte behöver vara arbetsgivare förutsätts att den andra avtalsparten som ingått ett underleverantörsavtal med beställaren är arbetsgivare.
- Arbete utförs i beställarens arbetsutrymmen eller arbetsobjekt. I beställarens arbetsutrymmen arbetar normalt även beställarens egna anställda. Sådant underleverantörsarbete genom vilket separata delar, material eller program produceras i utrymmen som tillhör den arbetsgivare som ingått underleverantörsavtalet, och dessa delar därefter monteras eller förädlas ytterligare i beställarens utrymmen, hör inte till lagens tillämpningsområde. Beställarens arbetsobjekt kan dock vara beläget på någon annan plats än i beställarens utrymmen. Dyliga arbetsobjekt finns inom byggnads-, trafik- och transportbranschen samt i samband med sådana tjänster som produceras i tjänsteköparens eller -användarens utrymmen.
- De arbetsuppgifter som utförs på basis av underleverantörsavtalet omfattar arbetsuppgifter som vanligen utförs i beställarens verksamhet. Utanför lagens tillämpningsområde blir därför sådana uppgifter som

underleverans av advokat-, utbildnings-, reklambyrå- och cateringtjänster, om företagen inte själva verkar inom dessa branscher. Personalbespinnings-, företagshälsovårds- och bevakningstjänster hör i allmänhet inte heller till den bransch som beställarna av dessa tjänster verkar inom. Däremot kan städuppgifter samt i allmänhet också service och underhåll av anläggningar och utrymmen anses höra till uppgifter som vanligen utförs i beställarföretaget.

Lagen gäller all byggverksamhet. Utöver husbygge täcker byggverksamheten dessutom bland annat service-, reparations- samt mark- och vattenbyggande. Vid byggverksamhet tillämpas lagen på alla de beställare av en arbetsprestation som är verksamma på en gemensam arbetsplats. När det gäller byggverksamhet tillämpas lagen även på alla beställare som är beställare av arbetsprestationen i sin helhet, oberoende av om avtalsparten är arbetsgivare eller inte.

Små underleverantörsavtal och avtal om anlitande av hyrd arbetskraft har lämnats utanför lagens tillämpningsområde genom fastställda gränsvärden.

Lagen tillämpas inte:

- Om arbetstagarens eller arbetstagarnas hyrda arbete fortgår sammanlagt högst 10 arbetsdagar.
- Om värdet av vederlaget i underleverantörsavtalet utan mervärdesskatt understiger 9 000 euro.

Utredningsskyldigheten kan inte kringgås genom att avtal spjälkas upp i delar som underskrider gränsvärdena. Arbetet anses ha fortgått utan avbrott, om det arbete eller det arbetsresultat som utförts för beställarens räkning består av tidsbegränsade avtal som utan avbrott eller med endast korta avbrott följt på varandra.

3 Innehållet i beställarens utredningsskyldighet

Syftet med beställarens utredningsskyldighet är att ge beställaren så riktig information som möjligt om avtalspartens pålitlighet och om avtalsparten har för avsikt att handla i enlighet med lagstiftningen.

Beställaren ska inhämta de uppgifter som nämns i lagen innan ett avtal ingås. En hyrd arbetstagares arbetsgivare och den andra avtalsparten i ett underleverantörsavtal är skyldiga att lämna beställaren uppgifterna. Om beställaren inhämtar uppgifterna först senare, har utredningsskyldigheten försumrats, om det i avtalet inte finns ett hävningsvillkor för det fall att beställaren inte ingått avtalet på basis av uppgifterna. Uppgifterna och utredningarna kan också lämnas som kopior eller så kan beställaren ta kopior av dem.

Utredningsskyldigheten gäller följande:

- Huruvida företaget har införts i förskottsuppbörsregistret enligt lagen om förskottsuppbörd, i arbetsgivarregistret och i registret över mervärdesskattskyldiga enligt mervärdesskattelagen.
- Ett handelsregisterutdrag eller motsvarande uppgifter som erhållits från handelsregistret, av vilket framgår när företaget infördes i registret, branschen, styrelsen, den övriga ledningen, firmatecknarna, revisorerna, de ansvarigas personuppgifter samt huruvida de senaste bokslutshandlingarna lagenligt lämnats till registermyndigheten.
- Utredning om att företaget inte har skatteskulder i det offentliga skatteskuldregistret eller en av myndighet lämnad utredning om beloppet av skatteskuld.
- Intyg över tecknande av pensionsförsäkringar för arbetstagare och över betalning av pensionsförsäkringsavgifter eller en utredning om att en betalningsöverenskommelse har ingåtts om pensionsavgifter som förfallit till betalning. Pensionsanstalterna ger sina kunder sådana intyg. För arbetstagarnas del utgör betalningen av arbetspensionsavgifterna ett viktigt bevis på arbetsgivarens förmåga och vilja att sköta de förplik-

telser som hör till arbetet, såsom socialskyddsavgifterna. Om företaget har för avsikt att sköta betalningarna, kan det bevisa sin avsikt genom att ha ingått en betalningsöverenskommelse som det också följer.

- En utredning om vilket kollektivavtal som ska tillämpas på arbetet eller om de centrala anställningsvillkoren. Det kollektivavtal som tillämpas kan vara antingen ett kollektivavtal som är bindande för arbetsgivaren, ett allmänbindande kollektivavtal eller något annat kollektivavtal som arbetsgivaren tillämpar i praktiken. En utredning om de centrala anställningsvillkoren omfattar till exempel arbetstagarens huvudsakliga arbetsuppgifter, avlöningsperioden, den ordinarie arbetstiden, grunderna för hur semestern bestäms och uppsägningstiden. När det gäller löneuppgifter räcker det med en utredning om hur lönen och dess delar bestäms. Avsikten är inte att beställaren ska kunna ta del av de individuella löneuppgifterna.
- En redogörelse för hur företagshälsovården är ordnad. Utredningsskyldigheten kan fullgöras genom att visa upp ett avtal om företagshälsovård till beställaren. Som utredning räcker även en av avtalsparten själv upprättad skriftlig redogörelse av vilken framgår att den lagstadgade företagshälsovården har ordnats. Då ska av redogörelsen framgå åtminstone var företagshälsovården för arbetstagare ordnas enligt överenskommelsen. När avtalsparten vid ingåendet av avtalet ännu inte har skyldighet att ordna företagshälsovård, ska beställaren ges en redogörelse för hur avtalsparten tänker ordna företagshälsovården för arbetstagarna.
- Intyg över tecknande av olycksfallsförsäkring. Enligt lagen om olycksfallsförsäkring är arbetsgivaren skyldig att teckna olycksfallsförsäkring för sina arbetstagare i anställningsförhållande. Vid byggverksamhet ska beställaren inhämta information om att avtalsparten har en gällande försäkring för sina arbetstagare. Försäkringsbolagen ger intyg över försäkringarna och försäkringarnas innehåll.

En utländsk avtalspart ska på ett för beställaren förståeligt sätt lämna beställaren uppgifter som motsvarar ovan nämnda utredningar och intyg. Utredningsskyldigheten är med beaktande av lagstiftningen utomlands lika omfattande som för företag som verkar i Finland. Uppgifter som ska utredas är i första hand ett registerutdrag i enlighet med lagstiftningen i det

land där företaget är etablerat eller till exempel en anmälan eller ett intyg under ed om idkande av näring.

Om det i den stat där ett utländskt företag är etablerat inte till exempel finns tillgång till sådana tillförlitliga uppgifter som kan jämföras med intyget om skatteskuld, eller om företaget inte har skyldighet att pensionsförsäkra sina arbetstagare, så ska företaget lämna beställaren en tillförlitlig utredning om detta. På motsvarande sätt ska uppgifter om hur det utländska företaget skött socialskyddet uppvisas på något allmänt vedertaget sätt, som till exempel genom en utredning om de försäkringar företaget tecknat.

Om den utländska avtalsparten inte kan lämna de ovan nämnda utredningarna på grund av att dessa inte finns, har beställaren rätt att godkänna och avtalsparten rätt att lämna utredningen på något annat sätt som allmänt kan anses vara tillräckligt.

En utländsk avtalspart ska dessutom lämna uppgifter från forskottsuppbörsregistret, arbetsgivarregistret och registret över mervärdesskatteskuldiga samt ovan beskrivna uppgifter om skatteskuld, om avtalsparten har ett finländskt FO-nummer.

Om en utländsk avtalspart utstationerar arbetstagare i Finland, ska beställaren innan arbetet enligt avtalet inleds utreda hur den sociala tryggheten för arbetstagarna bestäms. Gäller det en medlemsstat i EU eller EES kan utredningsskyldigheten fullgöras genom att man av den utländska arbetsgivaren som hyr arbetskraft begär ett A1- eller E101-intyg. Beställaren ska vid ingåendet av avtalet kräva att avtalsparten i fråga om utstationerade arbetstagare som utstationerats efter att arbetet enligt avtalet inletts lämna intyg om hur den sociala tryggheten för arbetstagarna bestäms innan dessa börjar arbeta.

- Vid byggverksamhet har beställaren en kontinuerlig skyldighet att säkerställa sig om hur den sociala tryggheten för arbetstagarna bestäms.

I lagen om utstationerade arbetstagare (1146/1999) finns bestämmelser om beställarens och avtalspartens skyldigheter när ett företag som är etablerat i en annan stat utstationerar arbetstagare i Finland.

Beställaren har även rätt att godkänna utredningar som getts av någon annan än en myndighet, om utredningarna har utfärdats av någon annan bedömare eller registerförare som allmänt anses vara pålitlig. Till dessa hör

till exempel tilaajavastuu.fi, webbtjänsten ePortti och Suomen Asiakastieto Oy samt Byggandets Kvalitet BYKVA rf.

Utredningar behöver inte begäras när förtroendet grundar sig på

- Att avtalsparten är staten, en kommun, en samkommun, en församling, en kyrklig samfällighet, Folkpensionsanstalten, Finlands Bank eller någon annan offentlig aktör som nämns i lagen.
- Att avtalsparten är ett publikt aktiebolag (abp) enligt aktiebolagslagen, ett statligt affärsverk, ett privaträttsligt bolag som helt ägs av en kommun eller en motsvarande utländsk sammanslutning eller ett motsvarande utländskt företag.
- Att avtalspartens verksamhet är etablerad. En primär förutsättning är även i detta fall att beställaren har grundad anledning att lita på sin avtalspart. Verksamhetens etablering anses vara en faktor som ökar förtroendet, när företaget i verkligheten bedrivit näringsverksamhet i minst tre år.
 - Vid byggverksamhet ska utredningsskyldigheten fullgöras trots att avtalspartens verksamhet är etablerad.
- Att avtalsförhållandet mellan beställaren och avtalsparten kan anses vara etablerat. Tidigare erfarenheter av avtalsverksamhet mellan parterna ökar förtroendet. Av ett etablerat avtalsförhållande mellan beställaren och avtalsparten krävs inte att det ska ha varat riktigt så länge som en etablerad verksamhet, eftersom det under ett avtalsförhållande är lättare att konstatera att den andra parten fullföljer sina skyldigheter. Avtalsförhållandet kan anses vara etablerat redan efter ungefär två år, om man under den nämnda tiden även i praktiken ingått avtal mellan beställaren och avtalsparten.
 - Vid byggverksamhet ska utredningsskyldigheten fullgöras trots att avtalsförhållandet är etablerat.
- En annan motsvarande orsak. Även då ska de allmänna kriterierna för lagens tillämpning uppfyllas och den motsvarande orsaken tolkas snävt. En annan motsvarande orsak kan till exempel vara företagets storlek, om man på den grunden kan jämföra avtalspartens offentliga pålitlighet med ovannämnda företag.

Om ett avtal som gäller i över 12 månader har ingåtts mellan beställaren och avtalsparten, ska avtalsparten även under avtalsförhållandet med 12 månaders mellanrum lämna beställaren intyg över skatter och pensionsförsäkringar. Underlåtenhet att följa denna bestämmelse leder inte till en påföljd på grund av att utredningsskyldigheten försummas. Detta beror på att det i avtalen oftast inte finns hävande villkor för det fall att den andra avtalsparten inte till exempel längre är duglig för myndighetsregister eller att den inte betalat arbetsgivaravgifterna.

För att uppgifterna så bra som möjligt ska beskriva företagets nuläge, får uppgifterna inte vara *äldre än tre månader*. Beställaren ska säkerställa att alla ovan nämnda uppgifter och utredningar har funnits till förfogande innan ett avtal ingås, när det gäller ett avtal som ingås för första gången. Däremot behöver de inte inhämtas om beställaren med samma avtalspart ingår ett nytt avtal under den tid som uppgifternas giltighetstid gäller.

Beställaren har ingen ny utredningsskyldighet, om beställaren ingår ett nytt avtal med samma avtalspart innan 12 månader förflutit från det att beställaren fullgjorde utredningsskyldigheten för första gången. En beställare som bundit sig till ett avtalsförhållande har inte alltid samma möjligheter att lösgöra sig från ett avtal som en beställare som överväger ett nytt avtal. Därför är beställaren dock utredningsskyldig, om beställaren har anledning att misstänka att det har skett sådana förändringar i avtalspartens situation som förutsätter kontroll. En sådan orsak kan till exempel vara ett näringsförbud som meddelats företagets ägare eller en ansvarig person i företaget, en brottsundersökning som kommit upp i offentligheten eller sådana grundade misstankar om att avtalsparten bryter mot arbetsgivarförpliktelserna som fått av företrädare för personalen.

Beställaren ska spara uppgifterna *i minst två år* efter att det arbete som avtalet gäller har avslutats.

En del av de uppgifter som man är skyldig att utreda är inte offentliga. Med tanke på den fortsatta företagsverksamheten är det viktigt att uppgifterna om företagen inte sprids i större utsträckning än vad som är syftet med lagen. Därför får beställaren eller någon som är anställd hos beställaren inte till utomstående röja de icke-offentliga uppgifter de fått. Sådana uppgifter är uppgifter om betalning av skatter, skatteskulder eller teckning och betalning av pensionsförsäkringar. Uppgifterna kan röjas om avtalsparten

själv eller en myndighet med stöd av lag har offentliggjort uppgifterna eller en pensionsanstalt har anmält uppgifterna till ett kreditupplysningsregister. Tystnadsplikten gäller även sådana icke-offentliga uppgifter som inhämtats ur en annan registerföräres register. En registerförare kan alltid överlåta uppgifter till beställaren om registerföraren för överlåtelsen fått den berörda partens samtycke.

I fråga om tystnadsplikt för tjänstemän och andra myndigheter gäller dock vad som föreskrivs i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

En uppgift som omfattas av tystnadsplikten får inte röjas ens efter det att företagaren eller någon som är anställd hos företagaren inte längre sköter det uppdrag i vilket han eller hon har tagit del av informationen. För brott mot tystnadsplikten har föreskrivits straff.

4 Lämnande av uppgifter till företrädare för personalen

För att lagens syfte ska uppnås och tillsynen effektivteras är det viktigt att även företrädarna för personalen känner till anlitandet av utomstående arbetskraft. Därför är beställaren skyldig att informera den förtroendeman som valts på basis av ett kollektivavtal eller, om någon sådan inte har valts, ett förtroendeombud enligt arbetsavtalslagen om ett avtal om hyrd arbetskraft eller underleverantörsarbete. Motsvarande uppgifter ska även lämnas till arbetarskyddsfullmäktigen. Företrädarna för personalen ska begära uppgifterna av sin arbetsgivare som fungerar som beställare.

Beställaren ska klargöra orsaken till att hyrtarbete används, volymen på den arbetskraft som anlitas, identifieringsuppgifterna angående det företag som hyr ut arbetskraft eller med vilket underleverantörsavtal har ingåtts, arbetsstället, arbetsuppgifterna, avtalstiden samt vilket kollektivavtal som tillämpas på de arbetstagare som utför uthyrningsarbetet eller underleverantörsarbetet eller vid avsaknad av ett kollektivavtal de centrala anställningsvillkoren.

Uppgifterna behöver inte lämnas om lagen inte tillämpas på grund av den allmänna undantagsbestämmelsen om tillämpningsområdet. Uppgifterna ska dock lämnas i situationer där underleveransen eller uthyrningsarbetet i sig hör till lagens tillämpningsområde, men beställaren behöver inte begära informationen till exempel när avtalsparten är staten eller en kommun, eller när avtalsförhållandet mellan beställaren och avtalsparten kan anses vara etablerat.

Oberoende av bestämmelserna om begränsning av lagens tillämpningsområde ska alltid företrädaren för personalen i användarföretaget ges nödvändiga uppgifter, när det är fråga om att lösa en tvist som gäller tillämpningen av lagar eller avtal som gäller den hyrda arbetstagarens lön eller anställningsförhållande. Erhållandet av information förutsätter ett bemyndigande från arbetstagaren.

5 Försummelse av utredningsskyldigheten

Om utredningsskyldigheten försummas är påföljden en *försummelseavgift* som påförs beställaren. Försummelseavgiften ska betalas till staten.

Försummelseavgiften påförs,

- Om beställaren försummat sin utredningsskyldighet.
- Om beställaren ingått avtal med en näringsidkare som meddelats näringsförbud i enlighet med lagen om näringsförbud eller med ett företag vars bolagsman eller styrelseledamot eller vars verkställande direktör eller någon annan person i därmed jämförbar ställning inom bolaget har meddelats näringsförbud. Rättsregistercentralen för ett register över näringsförbud och uppgifterna lämnas även på tjänstens vägnar till patent- och registerstyrelsen. Registeruppgifterna är offentliga och framgår av ett handelsregisterutdrag.
- Om beställaren ingått ett avtal trots att beställaren måste ha förstått att den andra avtalsparten inte haft för avsikt att fullgöra sina lagstadgade skyldigheter såsom avtalspart och arbetsgivare. Bestämmelsen gäller i första hand sådana fall då beställaren visar tydlig likgiltighet, som kan upptäckas utifrån allmän livserfarenhet, inför det faktum att avtalsparten inte fullgör sina förpliktelser.

Försummelseavgiften uppgår till minst 2 000 euro och högst 20 000 euro. Om beställaren har ingått avtal med en aktör som belagts med näringsförbud eller ingått avtal även om beställaren måste ha förstått att den andra avtalsparten inte har för avsikt att fullgöra sina lagstadgade förpliktelser som avtalspart och arbetsgivare, föreläggs en förhöjd försummelseavgift, så att avgiften uppgår till minst 20 000 euro och högst 65 000 euro.

När storleken på försummelseavgiften bestäms, beaktas graden, arten och omfattningen av brottet mot utredningsskyldigheten samt värdet av avtalet mellan beställaren och dennes avtalspart. Som faktorer som sänker försummelseavgiften beaktas beställarens strävan att förhindra eller undanröja konsekvenserna av försummelsen. Som faktorer som höjer avgiften beaktas

upprepad och planmässig försummelse samt andra omständigheter. Om försummelsen kan anses vara ringa och om det med tanke på omständigheterna är skäligt, kan avgiften lämnas opåfordrad.

Försummelseavgiften bestäms av regionförvaltningsverket. Påförandet av en försummelseavgift förutsätter alltid att beställaren hörs, varvid beställaren kan framföra de orsaker som bidragit till försummelsen samt andra relevanta omständigheter. Arbetarskyddsmyndigheten har rätt att av beställaren till påseende få de handlingar som hänför sig till utredningsskyldigheten samt vid behov få kopior av dem. Till dessa handlingar hör även avtalet om underleverans eller hyrd arbetskraft. Beställaren får söka ändring i ett beslut genom besvär hos förvaltningsdomstolen.

Rätten att meddela beslut om försummelseavgift preskriberas efter två år. Preskriptionstiden räknas från att det arbete som ett i lagen avsett avtal gäller har avslutats. Om det finns misstankar om brott mot utredningsskyldigheten, ska regionförvaltningsverket behandla ärendet i brådskande ordning.

6 Tillsyn över lagen

Arbetarskyddsmyndigheterna utövar tillsyn över efterlevnaden av lagen i enlighet med den så kallade lagen om tillsynen över arbetarskyddet (44/2006). Arbetarskyddsmyndigheterna har enligt lagen om tillsynen över arbetarskyddet rätt att få tillträde till arbetsplatserna samt få sådana uppgifter som behövs för tillsynen. Enligt lagen om beställansvar gäller rätten till tillsyn även sådana beställare som inte är arbetsgivare.

ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
Avdelningen för arbetslivs- och marknadsfrågor
PB 32, 00023 Statsrådet
Tfn 029 516 001
www.tem.fi
www.tyosuojelu.fi

ANM broschyr 10/2015 (web-broschyr)
ISBN 978-952-327-038-1

Layout: ANM
September 2015

